

TÜRK FUTBOLUNDA SENDİKAL SÜREÇ

Ahmet ATALAY¹

ÖZ

Günümüzde sporun ve sporcunun niteliği değişmiştir. Bu değişim yeni küresel ticaret ağının yayılması ile gerçekleşmiştir. Spor kulüpleri birer ticari faaliyet alanına dönüşmüş, sporcularda bu faaliyet alanının baş aktörleri olmuşlardır. Ortaya çıkan bu yeni durum birçok düzenlemeyi beraberinde getirmiştir. Sportif düzenlemelerin yanı sıra genel yasal düzenlemelere de tabi olan spor kulüpleri ve sporcular, hak, yükümlülük ve menfaatlerini bu yasal düzenlemeler ışığında takip etmektedirler.

Bu yasal düzenlemelerin başında Borçlar Kanunu ve İş Kanunu gelmektedir ki, bu kanunlar en kapsamlı yasal düzenlemelerdir. Zira bu kanunlarda yapılan tanımlamalara göre; bir sözleşmeye dayalı çalışan kişilere işçi denir. Bu kanunlar sporcu ile kulüpler arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Federasyonların iç düzenlemelerinin yanı sıra bu genel yasal hükümlerin bağlayıcılığı kulüp sporcu ilişkisini tanımlamaktadır. Bu tanımlamalar ışığında artık spor kulüpleri işveren, sporcular da işçidir. İşçi işveren ilişkilerinin düzenlenmesinde ülkemizde sendikalar etkin rol oynamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de sporcuların İş Kanunu’ndaki yerini ortaya koymak ve sporda sendikalaşmanın yasal sınırlarını çizmektir. Ayrıca sporda sendikalaşmanın gerekliliğine değinerek, Sendikalar Kanunu göre sporcuların sendika kurabilme hakkı ve sendikalara üyeliklerini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: İş Kanunu, Sendikalar Kanunu, Spor, Sporda Sendikalaşma.

¹ Öğretim Elemanı, Ardahan Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ahmet.atalay.75@gmail.com

PROCESS OF TRADE UNION IN TURKISH FOOTBALL

ABSTRACT

Nowadays, quality of sport and sportsman has changed. This change has been occurred with evolvement to net of new global trade. Sport clubs have been resolved to one each line of business and sportsmans have been head actor this field of activity. Arising that this new situation carry with lots of arrangement. Sport clubs and sportsmans that amenabled besides sportive regulations, general legal regulations, have followed to their right, obligations and benefits in the light of this legal regulation.

At the beginning of these legal regulation are obligation and industrial laws, that laws are the most comprehensive legal regulations. These laws arrange relationships between sportsmans and clubs. Besides internal regulations of the federations linking of these general legal judgments have defined to relationships of clubs and sportsmans. In the light of definings, at that, sport clubs are employer and sportsmans are employe. In our country, industrial unions have played an active role to arrangement of employe-employer relationships.

Aim of this study; to prove sportsmans of location of the industrial law and to mark off unionization in sport. Also, by brushingto necessity of unionixation in sport. To examine according to law on trade unions sportsmans of rights to establish trade union and their memberships to trade unions.

Key Words: Industry Law, Law on Trade Unions, Sport, Unionization in Sport.

GİRİŞ

Her ne kadar başlangıçta sporun bir oyun ve işten uzaklaşma aracı olarak ortaya çıktığı kabul edilse de bugün gerek ekonomik gerek siyasi gerek uluslar arası barış ve gerekse de hukuki yönden farklı bir nitelik kazanmıştır. Özellikle son dönemde gerçekleşen mali dönüşüm, futbol özelinde, hem bu oyunu seyredenler için hem de bu oyunu oynayanlar için algıda köklü değişimler meydana getirmiştir. Gönüllü spor birliklerinden devasa bütçeli şirketlere dönüşen kulüpler, kar zarar ekseninde hareket ederek en verimli ekonomik eylem planları oluşturmaya başlamışlardır.

Sporla ve özellikle futbolda meydana gelen bu misyon ve vizyon değişimi sporun baş aktörlerini yani sporcuları da bu değişime uygun pozisyon almaya mecbur kılmıştır. Sporcular profesyonelliklerinin yanı sıra çalışma koşulları ve standartları konusunda daha fazla iyileştirmeyi kulüplerinden bekler duruma gelmişlerdir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin ana eksenini federasyonların iç düzenlemeleri oluşturmaktadır. Sadece futbol özelinden gittiğimizde federasyon tarafından yapılan yönetmelik ve talimatlar bir takım uygulamaları içermektedir. Ancak genel bakış açısı ile değerlendirildiğinde profesyonel olarak sporu meslek edinmiş birçok insan farklı branşlarda faaliyetlerini zor koşullarda sürdürmeye çalışmaktadır. İşte tam bu noktada Türkiye Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin yetersizliği ve özele inememe sıkıntısı baş göstermektedir.

Bu sıkıntıların başında 4857 sayılı ‘İş Kanununun’ kapsam alanıdır. Bu kanuna göre işçi olarak kabul edilen sporcular aynı kanunun kapsamı dışında bırakılmışlardır. Dolayısı ile bu yasa uyarınca tanınan haklardan faydalanamayan sporcular zor koşullarda ve bireysel mücadelelerle faaliyetlerine devam etmektedirler. Sözleşme koşullarından, çalışma saatlerine, hastalık ve emeklilik durumlarına kadar bir sürü belirsizliğin tamamen kulüp inisiyatifine bırakılması sporcuların elini kolunu bağlamaktadır. Doğrudan sporculara hitap eden sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri ile ilgili yasal düzenlemelerin yarattığı boşlukta ayrıca bir sorun teşkil etmektedir.

Başta belirttiğimiz üzere sporun geçirdiği evrim ve ekonomik dönüşüm kulüp ve sporcu ilişkisini tamamen yasal bir zemine taşımıştır. Gönülden bağlılık yerini ekonomik çıkar ve menfaate bırakmış ve bu durum sporcuların haklarını farklı zeminlerde aramasına neden olmuştur. Bu zeminlerin başında da sendikalaşmak gelmektedir.

Sendika olgusu spor özelinde henüz ülkemizde aktif bir şekilde çalışan ve faaliyetlerinin yakından takip edildiği bir mecra değildir. Yeni yeni gelişen ve yaygınlaşan sendikal süreç zamanla etkinliğini artıracak ve alt liglerde oynaya ve nispeten çok az ücretler karşılığında kulüp emir ve istekleri doğrultusunda gerçekleşen ilişkileri baştan düzenleyecektir. İş kanunu, sendikalar kanunu gibi yasal düzenlemelerle ve sporcu camiasının biraz daha aktif rol alması ile oluşacak bu sağlıklı sistemin temelleri de sağlam bir şekilde atılmakla birlikte çok yavaş işleyen bir süreci temsil etmektedir.

AMAÇ

Çalışmamızın ilk bölümünde 4857 sayılı İş Kanunu uyarınca sporcuların işçi statülerini irdeleyerek, işçi olarak kabul edilmelerine rağmen kanun kapsamı dışında bırakılmalarının nedenleri üzerinde durmaya çalıştık. İkinci bölümde ise Türk sporu açısından sendikal sürecin gelişimi ve gerekçelerine dikkat çekerek ülkemizdeki yasal düzenlemelerin altını çizmeye çalıştık.

İŞ HUKUKUNDA SPOR ve SPORCU

Toplumsal yaşamda insan ilişkilerini düzenleyen bir takım yasal uygulamalar mevcuttur. Gerek sosyal yaşamda gerekse de iş hayatında zorunlu olan bu yasal uygulamalar dediğimiz gibi toplumsal hayatın temel işleyişini sağlamaktadır. Bu bağlamda, iş hayatının karmaşıklığı ve doğrudan insan ilişkileri üzerinden yürümesi, iş hayatının aktörleri arasında çıkan ya da çıkabilecek ihtilafların önüne geçilmesi adına yasal düzenlemeleri mecbur kılmaktadır. Her hangi bir işyerinde işçilerin işçilerle ve işçilerin işverenle ilişkisini düzenleyen yasal uygulamalara iş hukuku denilmektedir².

Türkiye Cumhuriyeti 4857 sayılı ‘İş Kanunu’ uyarınca, işçi sıfatının kazanılması; iş akdinin varlığına dayandığından her şeyden önce ortada, tarafların kendi iradeleri ile kabul edilmiş bir sözleşme ilişkisine bağlı bir durumdur³. Yasa tarafından da hükme bağlandığı üzere bir kişinin işçi olarak kabul edilmesi ve adı geçen kanuna tabi olması ve bu kanun hükümlerinde yararlanabilmesi yalnızca sözleşme ile mümkündür.

Sportif organizasyonlar günümüzde eğlence niteliğinden çıkarak Akşar⁴’nda ifade ettiği üzere ‘show business’e dönüşmüş durumdadır. Milyar dolarlar seviyesinde yapılan transfer sözleşmeleri ve yine milyar dolarları bulan kulüp bütçeleri kontrol mekanizmalarının daha güçlü olmalarını zorunlu hale getirmiştir. Yukarıda ifade ettiğimiz iş kanunu tanımına göre günümüzde profesyonel sporcu bir işçi olarak tanımlanabilir. Şöyle ki; kendi iradeleri ile kulüpler ile belli bir ücret karşılığında yapmış oldukları sözleşmeler gereği tamda kanuna göre işçi olarak tanımlanmaktadırlar.

² www.fmtr.com 20.01.2001.

³ Resmi Gazete, 4857 Sayılı ‘İş Kanunu’. 22.05.2003.

⁴ Akşar, T. Endüstriyel Futbol. Birinci Baskı. İstanbul: Literatür Yayınları, 2005:18.

Çalışmamıza da konu olması hasebiyle kanun tanımlamalarında işçi olarak ifade edilen profesyonel sporcular aynı kanun kapsamı dışında bırakılmaktadırlar. Adı geçen kanunun 4. maddesinin (g) bendince ‘istisna’ başlığı altında kapsam dışında bırakılmışlardır. Şöyle ki; az önce kanunca yapılmış işçi tanımını ortaya koyduk.

Bu tanımdan hareketle, bir profesyonel sporcu kendi iradesi ile bir kulüple belli bir akde dayalı anlaşmakta ve hayatını devam ettirecek parayı buradan kazanmaktadır. Buraya kadar yasal herhangi bir problem yoktur. Ancak buradan sonra yasal tanıma göre işçi kabul edilen profesyonel sporcu aynı kanunun 4. maddesi uyarınca diğer işçilerin faydalandığı yasal haklardan yararlanmamaktadır.

Sporcuların işçi olarak sınıflandırılmaları ya da sınıflandırılmamaları hususunda önemli olan nokta sosyal güvenlik ve sağlık sigortalarının yapılmasıdır. İşçi olarak kabul edilmeleri yada edilmemelerini sorun olarak görmemizin sebebi sağlık güvenceleri ile ilgilidir. Milyon dolarlar kazandıkları için sağlık hizmetlerinden ücretli olarak yararlanabilmeleri kulüpleri ve sosyal güvenlik kurumunu bu alandaki düzenlemelerden muaf tutmamalıdır. Kaldı ki, Sosyal Güvenlik Kurumu, sporcuların işçi olarak sınıflandırılmamalarının sigortalı olmalarına engel teşkil etmediğini ortaya koyarak bir genelge yayınlamıştır. Bu genelgeye göre, herhangi bir spor dalını kendisine meslek edinen ve bundan kazanç sağlayan kişilere profesyonel sporcu denilmektedir. Faaliyetin sporla ilgili oluşu, profesyonel sporcu ile kulüp arasındaki bağın hizmet akdi sayılmasına mani teşkil etmediği gibi sosyal güvenceden istisnaya sebep değildir⁵.

Sosyal Güvenlik Kurumu, bu genelgeyle profesyonel sporcuları 506 sayılı ‘Sosyal Sigortalar Kanunu’nun 2. maddesi uyarınca sigortalı saymıştır. Adı geçen kanunun 2. maddesine göre; bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlar bu kanuna göre sigortalı sayılacaklardır⁶. Burada anahtar kelime ‘hizmet akdine dayalı’ ifadesidir. Zira sporcuların kulüpleri ile yaptıkları sözleşmeler de birer hizmet akdidir. Bu bağlamda sporcular yasalar uyarınca ancak bir genelgeyle sigortalı sayılmışlardır.

⁵ Osmanoğlu R. Sporcuların sigortalılığı. <http://hukukcu.com/modules/smartsection/item.php?itemid=188>
10.01.2011

⁶ Resmi Gazete, 506 Sayılı ‘Sosyal Sigortalar Kanunu’. 17.07.1964.

İş hukuku, işçinin bir hizmet sözleşmesine dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığında işverene bağlı olarak gördüğü hizmet dolayısıyla oluşan hukuki ilişkiyi düzenler⁷. Sporcuların belli bir hizmet karşılığında belli bir işi yerine getirdiklerini düşünürsek, iş hukukundan yararlanmaları gerektiği düşünülebilir.

Bu çelişkiyle ilgili olarak, Köse⁸'de şunları ifade etmiştir: Borçlar Kanunu, hizmet sözleşmesini 'işçinin muayyen veya gayri muayyen bir zamanda hizmet görmeyi ve iş sahibinin ona bir ücret vermeyi taahhüt ettiği' bir sözleşme olarak tanımlandığından, profesyonel sporcu ile kulübü arasındaki sözleşme standart iş sözleşmesi; İş Kanunu da bir hizmet sözleşmesine ayalı olarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan işçi, işçiyi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye işveren, işin yapıldığı yeri işyeri saydığından, sporcu işçi, kulüp işveren, kulüp binası da işyeri, futbolcu da hizmet akdine göre çalışmayı meslek edinmiş olmak bakımından sendikalı; hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlardan oldukları için de sigortalı işçi niteliğindedir.

Aynı konu üzerinde Fişek⁹'de; sporcu ile kulüp arasındaki sözleşmeyle, bir çalışma çalıştırma ilişkisi kurulduğu için, İş Kanunu'nun da bu ilişkiye uygulanması; İş Kanunu'nda sporcu hakkında iş kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı açıkça ifade edildiğinden profesyonel sporcuların iş kanunu hükümlerinden yararlanamamalarının düşünülemez olduğunu ifade etmiştir.

Bu konuyla ilgili bir çok otorite hemfikir durumdadır. Zira ortada açık bir yasal çelişki bulunmaktadır. 4857 sayılı kanunun işçi tanımına birebir uyan profesyonel sporcular aynı kanun kapsamı dışındadırlar. Bununla ilgili olarak Köse (7) şöyle bir yaklaşımda bulunmuştur: Sporcuların iş kanunu kapsamında bırakılmalarında sporcuların, özellikle futbolcuların yaptıkları işin tipik bir iş ilişkisi veya hizmet ilişkisi olmadığı, İş Kanunu kapsamındaki işçilerin işverenleri ile olan ilişkilerinden farklı bir niteliğe sahip olduğu düşüncesi ağır basmıştır.

⁷ Gözler K. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Bursa: Ekin Kitabevi, 2005: 20-23.

⁸ Köse HA. Profesyonel sporcuların iş kanunu karşısında durumu. http://www.sporhukuku.org/index.php?option=com_content&view=article&id=101:profesyonel-sporcularin-kanunu-karisinda-durumu-halpay-koese&catid=39:makaleler&Itemid=85 10.01.2011.

⁹ Fişek K. Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünyada ve Türkiye'de Spor Yönetimi. İkinci Baskı. Ankara: Bağırhan Yayınları, 1998: 105-110.

Köse'nin bu ifadelerini bir 10 sene önce değerlendireydik tamamen katılabiliriz. Ancak, bugün futbolun geldiği nokta ve yarattığı mali değer ayrı bir endüstriyi ortaya çıkarmıştır. Gönülden bağlılık olgusu yerini milyon dolarlık sözleşmelere bırakmıştır. Sporun ve özellikle geldiği bu durum her türlü yasal düzenlemeyi zaruri kılmaktadır. İşçi işveren ilişkisinin en somut hali ile yaşandığı spor endüstrisi her geçen gün büyüyen daha da karmaşık hale gelmektedir. Bu karmaşık ortamda tamamen insan ilişkileri ile yürüyen bu süreç, özellikle sağlık ve sosyal güvence olunca daha da hassaslaşmaktadır. Gerek devlet, gerek kulüpler, gerekse de sporcular bu konuda giderek bilinçlenerek yasal düzenlemeleri çağa ve yapılan işe uygun hale getirmeye çalışmaktadırlar. Ülkemizde henüz tam anlamıyla oturmayan ve doğrudan sporcuların sosyal güvenliklerini ilgilendiren yasal düzenlemeler olmasa da giderek bilinçlenen spor dünyası bu alandaki çalışmalara hız kazandırmaktadır.

İvme kazan bu çalışma alanlarından biri de spor dünyasında sendikal sürecin hazırlanıp uygulanmasıdır. Çalışmamızın ikinci bölümünde Türk Sporunda sendikal sürecin işleyişine değinerek günümüzde özellikle futbolun geçirdiği evrim sonrasında sendikal sürecin gerekliliklerine değinerek ülkemizdeki yasal düzenlemeleri ortaya koymaya çalışacağız.

TÜRK FUTBOLUNDA SENDİKAL DURUM

Sürekli gelişen ve değişen dünya, toplumsal yaşamın değişmesine ve gelişmesine yardımcı olmaya devam etmektedir. Sanayileşme ve teknolojiye gelişmeler toplumsal hayatta serbest zamanın aktif ve etkili bir biçimde kullanılmasına olanak sağlarken, gündelik hayatta aktif atılım adına spora ve spor olaylarına da katılımı da pozitif yönde etkilemektedir. Özellikle iletişim teknolojisindeki gelişmeler, spora ve spor olaylarına ilginin artmasına neden olmuş, bu ilgiyi fark eden spor dışındaki bir çok endüstriyel alanın bu alana dahil olmasını sağlamıştır. Spor uygulamaları endüstriyel süreç içerisinde olağanüstü bir katma değer yaratmaya başlamış ve hızla devam eden bir büyüme sergilemektedir. Tanrıöver¹⁰, sporun bugün küresel ekonomi içerisinde %3'lük bir paya sahip olduğunu ve Avrupa Birliği ülkelerinin milli gelirlerinin % 1'ini spor endüstrisinin oluşturduğunu ifade etmektedir.

¹⁰ Tanrıöver Ö. Avrupa Birliği Sürecinde Türk Futbolu. Birinci Baskı. İstanbul: Deloitte Yayın ve Raporları Spor Serisi; 2007: 13-14.

Ortaya koyduğumuz mali değerler spor endüstrisinin altın çağının henüz başında olduğunun işaretlerini taşımaktadır. Kaldı ki, bu değerlerin ortaya çıkmasında tek yönlü spor futbol eşitliği son dönemlerde ağırlığını yitirmiştir. Bununla ilgili Ünsal¹¹'in tespitleri dikkat çekicidir. Şöyle ki; Ünsal (10), eskiden ağırlıklı olarak sadece futbol önemsenirken bugün, basketbol, voleybol, tenis gibi branşların da çok büyük seyirlik alana dönüştüğünü, görsel ve yazılı medyanın çok önemli bir malzemesi olduğunu ve kulüp ve oyunculara büyük paralar kazandırmaya başladığını belirtmiştir. On binlerce insan günümüzde gerek doğrudan katılarak gerekse de dolaylı olarak bu döngüsel sürecin içinde fazlasıyla yer almaktadır.

Tabii olarak ekonomideki bu büyüme süreci sporda popülaritesi yüksek, yıldız, elit şeklinde tabir edilen yeni bir sporcu sınıfını ortaya çıkarmıştır. Ancak böyle bir sınıfın ortaya çıkışı toplumsal bir yanılgıyı da beraberinde getirmektedir. Bu yanılgıya dikkat çeken Aydın (11)'in tespitleri son derece yerindedir. Aydın¹², toplumun, bu kesimin sadece elit ve şöhret sahibi sporculardan oluştuğunu düşündüğüne ve bunların dışındakileri önemsemediklerine dikkat çekmektedir. Ayrıca, profesyonel sporcular içinde yıldız, elit olanlar yanında ve onlardan çok daha geniş bir kesimin varlığını da işaret etmektedir. Bunların sporu meslek olarak yerine getiren ama daha az popüler, genellikle ve göreceli olarak daha az kazanan ama profesyonel sporun olmazsa olmazları olduklarına değinmektedir.

Yeni futbol çağında yani 'show business' döneminde karmaşık mali ilişkiler bir yandan ciddi kurumsal yapılanmaları ortaya çıkarırken, bir yandan da gelir dağılımındaki dengesizlikleri ve sosyal statü ve çalışma koşullarındaki eşitsizlikleri de gün yüzüne çıkarmıştır. Şöhret sahibi sporcuların dışında kalan ama büyük çoğunluğu oluşturan şöhret olamamış profesyonel sporcu kesimi için gün yüzüne çıkan bu sorunlar her geçen gün büyümektedir. İşte bu sorunların bir elden tek bir çatı altında çözülmesi hususunda Alay¹³, kapitalist sistemin getirisi olarak karşımıza çıkan para ve şöhretin her şeyin önüne geçmesi durumu, sporun asli aktörleri olan sporcuların sendikalaşmalarını kaçınılmaz kıldığını ifade etmektedir.

¹¹ Ünsal E. Çağımızda spor ve profesyonel sporcuların sendikalaşması. Radikal Gazetesi. 22.05.2008.

¹² Aydın U. Profesyonel sporda sendikalaşma. Radikal Gazetesi, 30.09.2007

¹³ Alay S. Türkiye'de sporcuların sendikalaşmaları: Sporcu sendikalarının hukuki olarak kurulabilirliği, sporcu sendikalaşmasının sporcu ve sporda doğurabileceği sonuçlar. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2007; 10(1): 1-14.

Sendika olgusu, sorunların tek bir elden çözülmesi ve sporcuların, özellikle şöhret olamamış sporcuların, birlik olarak, gelir dengesindeki eşitsizlik, çalışma ve sözleşme koşullarındaki tek taraflı çıkar anlayışının olumsuzluklarını ortadan kaldırmak için günümüzde kaçınılmaz bir yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sporla sendikalaşma genel yasal düzenlemelerde her hangi bir sınırlama yada kısıtlamaya tabi değildir. Özelinde değerlendirdiğimizde, özellikle futbol sektöründe FIFA düzenlemelerinde de herhangi bir kısıtlama olmamakla birlikte bu alanda destek de söz konusudur. Özellikle belli bir şöhrete sahip olamamış sporcuların sendikal bir birlik altında toplanmalarının önemi hususunda Aydın¹⁴ şunları ifade etmiştir: Sporu profesyonel olarak meslek edinen sporcuların, sözleşme ile bağlı oldukları kulüp ve dernekler ile ilgili son derece önemli sorunları vardır ve onların bu sorunlarına sahip çıkacak bir örgütleri yoktur. Ekonomik yönden gelişmiş tüm ülkelerde sporcuların sendikalaştığı bir dünyada yaşamaktayız. Bu konuda bir tek örnek vermek gerekirse FIFA'nın 42 ülkenin sporcu sendikasını tanıdığına dikkat çekmekte fayda vardır.

1990 ve sonrası dönemde hızlanan toplumsal yaşamın yansımalarından birisi de sendikal faaliyetlerdir. Siyasi anlayışı, inancı, dünya görüşü, cinsiyeti ve ulusu her ne olursa olsun tüm işçi kesiminin toplumsal ve ekonomik çıkarları aynıdır. İşçiler sendikal örgütlerde bu çıkarlar etrafında birleşir. Bu bağlamda, işçilerin veya işverenlerin ilişkilerinde, ortak ekonomik, sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluşlara sendika denilmektedir¹⁵. İş kanunu uyarınca işçi olarak kabul edilen sporcularında dahil olabileceği hatta spor ve sporculara özel sendika kurabilmelerinin önünde hiçbir yasal engel bulunmaktadır. Ancak böyle bir hak ve serbestliğin olmasına rağmen Türk Sporu'ndaki sendikal süreç tarihi açıdan çok fazla bir derinliğe sahip değildir.

Ülkemizdeki sendikal faaliyetlere ve bununla ilgili yasal düzenlemelere geçmeden önce özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki duruma göz atmakta fayda var. İlk sporcu sendikasının 1885'te Amerikan Beysbol Oyuncuları Sendikası adı altında ABD'de kurulduğunu ifade eden Aydın (11), beysbol, hokey, futbol ve basketbol branşlarında

¹⁴ Aydın U. Profesyonel Sporda Sendikalaşma-PFA Örneği ve Türkiye. Birinci Baskı. İstanbul: Türk-İş Yayınları, 2007: 26-32.

¹⁵ Resmi Gazete, 2821 Sayılı 'Sendikalar Kanunu'. 07.05.1983.

sporcuların sendikal faaliyetler içerisinde olduklarına dikkat çekmektedir. Ayrıca tüm ülke çağında son derece etkin ve agresif tutumları ile grev ve iş yavaşlatma faaliyetlerinin olduğunu hatırlatan Aydın (11), sporcuların bu faaliyetlerden hem sosyal hem de ekonomik kazanımlar elde ettiklerinin altını çizmektedir. Avrupa’da ise örgütlü profesyonel sporcu sendikaları ABD’ye nazaran biraz daha ılımlıdır. Aydın (11)’a göre Avrupa’nın ilk profesyonel sporcu sendikası 1907’de kurulan ve bugünde faaliyetlerini sürdüren İngiliz Profesyonel Sporcular Sendikasıdır. Amerika’ya nazaran Avrupa’da çok fazla grev uygulamasına rastlanmamakla birlikte sendika sporcuların sosyal haklarına, kariyerleri sırasında ve sonrasındaki durumlarına odaklanmaktadır. Ayrıca Avrupa’nın sendikal yapılanması merkezi bir birleşim ile ‘FIFPro’ adı altında tek bir çatı altında toplanmıştır.

Batı spor sendikalarının işleyiş ve fonksiyonları haklı ve sağlam gerekçeler üzerine oturmuş durumda. Aydın (11), sporcunun, müsabakadaki davranışı sebebi ile müsabakadan men edilmesi durumunda hem kulübü, hem de bağlı olduğu federasyonca cezalandırıldığına dikkat çekerek, bu süreçte sendikaların üye sporcularına hukuki danışmanlık verdiğini ve disiplin cezası verecek komitelerde yer alarak üyelerine çok yönlü destekler sağladığını belirtmektedir. Sporcular, sağlıklı ve formda olduğunda sendika desteğini yanlarına alırken, desteğe en çok ihtiyaç duydukları sakatlık dönemlerinde üyesi oldukları sendikalar yardım fonları yada sigorta olanakları ile sporcunun faaliyetlerine geri dönmelerinde çok büyük destek sağlamaktadırlar. Tüm bunların yanı sıra, batıdaki sendikalar sadece üyelerine değil, hayatını kaybeden üyelerinin ailelerine de hem maddi hem de manevi desteği devamlı sürdürmektedirler.

İşçi olarak tanımlanmalarında hiçbir yasal engelin olmayışı sporcuları bir birlik altında birleştirmekte ve karşılaştıkları sorunlara tek bir elden çözüm imkanı sağlamaktadır. Popülaritesi olan ve şöhret sahibi sporcuların yarattığı yanlış toplumsal algı sporcuların sendikaya ihtiyacı yok gibi yeni bir yanlış ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun aksine sporcular için sendika olgusu elzem bir durumdur. Her türlü ekonomik ve sosyal hakların korunması adına özellikle elzemdendir.

Ülkemizde spor sendikası tarihi geçmiş olarak yok denecek kadar azdır. Profesyonel sporda ülkemizde ilk ve tek sendikalaşma örneği 31 Mart 1965’te kurulan profesyonel futbolcular sendikasıdır. Bu sendika, futbol-ış sendikası adı ile 1975’te Türk-İş’e üye olmuş ve üye sayısını en fazla 400’e çıkarabilmiş, faaliyetleri 12 Eylül 1980 darbesi ile durdurulmuş

ve sendikalar yasasının 51. maddesi gereği tüzük değişikliği yapmadığı gerekçesi ile 24 Eylül 1984'te münfesihi sayılmıştır (13).

Aslında 1980'de gerçekleştirilen darbe tüm grup ve kitle hareketlerine yasak getirmiştir. Toplumsal yaşamda iki kişinin bile bir araya gelemediği bir ortamda sendikal hareketlerden söz etmek mümkün değildir. Ancak Türk spor camiasının da 1980 öncesinde bu organize hak arama yönteminden çok uzak olduğu da açıktır. Bu durumla ilgili kayıtlı tek örnek dönemin Galatasaray futbolcusu Metin Kurt'tur. Kurt'un antrenmanı boykot etmesi neticesinde diğer oyuncuları organize ettiği gerekçesi ile takımdan gönderilmesi ve spor ortamından uzaklaştırılması karşısında hiçbir bireysel yada kitlesel hak arama durumu söz konusu olmamıştır¹⁶.

Toplumda yer alan profesyonel sporcu camiasının bu tip kitlesel ve organize hak arama girişimlerinden uzak olmasının yanı sıra Galatasaray spor kulübünün sporcusuna karşı sergilediği bu tutumda sendikal süreç ışığını tamamen söndürmüştür.

SENDİKAL GEREKLİLİK ve YASAL DURUM

Türk Sporunu ve özellikle futbol son dönemde dünya spor konjunktüründe yerini almış, rekabet açısından Avrupa liglerinin seviyesine ulaşmış ve ekonomik yönden de devasa bir katma değer yaratmıştır. Artık günümüzde amatör bir uğraş olmaktan çıkan spor dev bir endüstri dalı haline gelmiştir. Tüm bu gelişmeler farklı bir çok sektörün spor sektörüne dahil olarak milyar dolar seviyesinde bir ticaret ağını da ortaya çıkarmıştır. Bu yeni spor sektörü daha önce de belirttiğimiz üzere yıldız sporcular diye bir kesimi de ortaya çıkarmıştır. Milyon dolarlık transferler, medyanın ilgisi derken sporcular adeta birer film yıldızı gibi muamele görmeye başlamıştır. Bu yıldız sporcu kesiminin dışında kalan ve büyük çoğunluğu oluşturan profesyonel sporcular, sporun bu altın çağının biraz dışında kalmaktadırlar. Öyle ki; Alay (12), bu sporcuların, kulüplerin emir ve isteklerine riayet ederek istekleri yerine getirmek zorunda olduklarını vurgularken, kulüplerine karşı haklarını arayamayan ve sesini çıkartamayan sporcuların çoğunlukta olduğuna dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, sporda kurumsallaşmaya karşın kulüplerin çalışanları olan sporcuların yeterince korumaya sahip

¹⁶ Bozkurt H. www.zaman.com.tr/?hn=257722&bl 20.02.2006

olmadığı, işverenler karşısında çok az sayıda pazarlık gücü olan popüler sporcular hariç pazarlığın çalışanlar aleyhine işlediğinin bilinen bir gerçek olduğuna da değinmektedir.

İşte bu sorunların tek bir elden çözülmesi adına sporcular için sendikalaşmak zaruri bir durumdur. Uluğ¹⁷, yaşanan pek çok karmaşık sorunu ve çarpıklığı ortadan kaldırmak için sporcuların sendikalaşmalarına işaret etmekte ve sendikalaşmaya asıl ihtiyaç duyanların kötü şartlarda, sigortasız ve sözleşme şartları yerine getirilmeyen daha alt liglerde oynayan sporcuların olduğunu belirtmektedir. Zira pazarlık gücünü artırmak ve geleceği güvence altına almak, işverenler (kulüpler) tarafından dayatılan şartlara doğrudan evet dememek, pazarda yer alan oyunlar arasındaki gelir adaletsizliklerini çözebilmek ve üretilen ürünün kalitesini artırmak için sporcuların bir araya gelerek ‘hukuksal güç birliği’ yani sendikalaşmaları günümüz ekonomik koşullarında kaçınılmazdır (12).

Sendikalaşmanın önemi ve gerekliliği hususunda Yücelman¹⁸, sporcuların sendikalaşmalarının spor endüstrisinde birçok şeyi değiştireceğinin altını çizerek ülkemiz sporunun en önemli sorunlarından biri olan örgütlenme içinde yeni açılımlar sağlayabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca günümüzde kulüp ve menajerler vasıtası ile yürütülen ücret görüşmeleri, dinlenme, hastalık, tazminat, ceza ve emeklilik gibi pek çok konudaki haklar sendikalaşma ile daha etkin bir şekilde savunulabilecektir¹⁹.

Ortaya koymaya çalıştığımız gerekçeler daha da çeşitlendirilebilir. Günümüzde çok büyük miktarlarda paralar kazanan ünlü ama azınlıktaki sporcu kesiminin dışında kalan ve genellikle alt liglerde mücadele eden sporcular için sendikalaşma çok büyük önem arz etmektedir.

Bu alanda yasa ve yönetmelikler çerçevesinde hiçbir engel bulunmamaktadır. Zira hem işverenler için hem de işçiler için sendikal haklar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nca 2821 sayılı ‘Sendikalar Kanunu’na göre düzenlenmektedir (14). Ayrıca 1982 anayasasının 51. maddesinde sendikal haklar ile ilgili hükme göre, işçiler ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik, sosyal hak ve menfaatleri korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendika ve üst kuruluşlar kurma hakkına sahiptirler (6).

¹⁷ Uluğ Y. www.evrensel.net/06/01/07/spor.html#1. 07.01.2006.

¹⁸ Yücelman A. www.evrensel.net/06/01/07/spor.html#1. 07.01.2006.

¹⁹ Çoban T. www.sendika.org/yazi.php?yazino=4282 05.01.2006

Çalışmamızın ilk bölümünde 4857 sayılı ‘İş Kanunu’ uyarınca sporcuların da işçi olarak tanımlandığına değinmiştik. Yasa tarafından yapılan tanım gereği sporcular da bir sendika kurabilir yada mevcut sendikalara üye olabilirler. Zira 2821 sayılı ‘Sendikalar Kanunu’nun ‘sendika üyeliğinin şartları’ başlıklı 20. maddesine göre, ‘On altı yaşını doldurmuş olup da bu kanuna göre işçi sayılanlar sendikalara üye olabilirler (14). Bu kanundaki işçi tanımı 2. maddede yapılmış olup bir hizmet akdine göre çalışanlar işçi olarak kabul edilmişlerdir.

Tüm bu yasal düzenlemeler ve literatür bilgileri ışığında değerlendirildiğinde, kendi iradeleri ile belli bir iş karşılığında belli bir ücret alacağını gösteren hizmet sözleşmelerinin kulüpler ve sporcular arasında imzalandığını düşünürsek sporcuların da birer işçi oldukları ve her türlü sendikal haklardan yararlanabilecekleri ortadadır.

Ortaya koyduğumuz bu değerlendirme ilgili olarak Borçlar Kanunu²⁰’nun 313. maddesine göre, ‘Hizmet akdi öyle bir mukaveledir ki onunla, işçi muayyen veya gayri muayyen bir zamanda hizmet görmeyi ve iş sahibi de ona bir ücret vermeyi taahhüt eder. Bu hükmü dikkatle okuduğumuzda bizimde ortaya koyduğumuz gibi belli bir hizmet akdine göre çalışan sporcuların her türlü sendikal oluşuma dahil olabilecekleri açıktır.

Sporcuların hangi iş koluna bağlı olarak sendikalara üye olabilecekleri yada sendika kurabilecekleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe spor kulübü derneklerinin işyerlerinin 25 nolu ‘Konaklama ve Eğlence Yerleri’ iş kolunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu tespitin gerekçeleri şu şekilde açıklanmıştır: Çeşitli yaş gruplarında sporcu yetiştirmek, amatör ve profesyonel spor faaliyetleri yürütmek ve yurt içi ve yurt dışı müsabakalar yapmak, dernek üyelerinin sosyal, kültürel ve sportif ihtiyaçlarını karşılamak, dernekler kanunu ve diğer mevzuata uygun mal edinmek, sportif faaliyetler için tesisler kurmak, derneğe gelir temin etmek amacı ile öngörülen ticari faaliyetlerde bulunmak veya katılmak olduğu, her üç işyerinin de spor kulübü olduğu, sportif faaliyetler bulunduğu, bu nedenle işyerlerinde yapılan işlerin 25 sıra numaralı ‘Konaklama ve Eğlence Yerleri’ iş kolunda yer alması gerektiği tespit edilmiştir (12).

²⁰Resmi Gazete, 818 Sayılı ‘Borçlar Kanunu’. 29.04.1926.

Ortaya koymaya çalıştığımız bilgiler ışığında özetlemek gerekirse, sporcular iş kanunu uyarınca işçidirler ve belli bir hizmet akdine göre çalıştıklarından dolayı her türlü sendikal sürecin içinde yer alabilmektedirler. Konaklama ve eğlence yerleri başlığı altında bir sendikaya üye olabilirler ya da ayrı bir sendika veya üst kuruluş kurabilirler.

SUNUÇ

Günümüz koşulları dikkate alındığında organize bir şekilde hareket etmek son derece önemlidir. Özellikle işçi kesiminin ekonomik ve sosyal haklarının doğru ve eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi durumu sendikalaşmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Özellikle globalleşme rüzgarının etkisi ile artan ticari ilişkiler oldukça karmaşık bir hal almış ve işveren odaklı merkezlerin daha aktif hale gelmesine neden olmuştur. Bu durumda işçiler tek bir çatı altında birleşerek haklarını yasal yollardan aramaya koyulmuşlardır.

Çalışmamıza konu olan sporcular da işçi olarak kabul edilmektedir. Ancak belirtmeye çalıştığımız toplumsal algı yanlışlığı sporcu sendikalarının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Daha alt liglerde mücadele eden ve ün ve şöhrete sahip olamayan sporcular son derece kötü koşullarda ve kulüplerinin dikte ettiği şartlara uyararak işlerini yerine getirmektedirler. Kötü çalışma koşulları ve zamanında yerine getirilmeyen sözleşme koşulları bu sporcuların işlerini olduğu gibi yaşamlarını da zorlaştırmaktadır. Zamanında ödenmeyen ücretler ve kulüp lehine işleyen sözleşme koşulları bu sporcuların işlerini yerine getirmelerinde ciddi sıkıntılar doğurmaktadır.

Tüm sorunların çözülmesi belli bir örgüt ve organize gerektirmektedir. Türk sporu ve sporcusunun haklarının korunması ve yeterli, sağlıklı çalışma koşullarının yerine getirilmesi gibi hususlar sporda sendikalaşmanın acili yetinin altını çizmektedir. Ülkemizde herhangi bir yasal engel bulunmamakla birlikte bu konuda Türk sporcusu bu oluşumlardan çok uzaktadır. 1980 öncesi gerçekleştirilen ilk örgütlü sporcu hareketinin darbe ile birlikte son bulması sendikal sürecin tamamen tıkanmasına neden olmuştur.

Günümüzde sporcular tanınan bu sendikal hakların farkına vararak daha ciddi girişimlerle haklarını aramak zorundadırlar. Çok az sayıda ama çok iyi paralar kazanan belli başlı sporcular dışında kalan ve alt liglerde mücadele eden sporcuların işlerini daha iyi koşullarda yerine getirebilmeleri bu yapılanmaların varlığına bağlıdır. Daha iyi yaşam şartları dolayısı ile mesleklerine de etki edeceğinden sosyal, ekonomik, sağlık ve iş yaşamlarının daha

ileri seviyelere ulaşması ün ve şöhret sahibi sporcular kadar diğer sporcuların da hakkıdır. Bu bağlamda örgütlü sporcu sendikal hareketler oluşturularak, alt liglerde mücadele eden ve kısıtlı imkanlarla mesleklerini icra eden sporcular da daha iyi koşullara kavuşturulmalıdır. Kurumsal anlamda sendikalar işlerlik kazanarak spor sektörü ve özellikle futbol içinde fonksiyonel değişimleri sağlamalıdır. Sporcuların sadece ekonomik gelirlerini değil, her türlü özlük ve sosyal haklarını da koruyan ve geliştiren bir yapı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. www.frmtr.com 20.01.2001.
2. Resmi Gazete, 4857 Sayılı ‘İş Kanunu’. 22.05.2003.
3. Akşar, T. Endüstriyel Futbol. Birinci Baskı. İstanbul: Literatür Yayınları, 2005:18.
4. Osmanoğlu R. Sporcuların sigortalılığı.
<http://hukukcu.com/modules/smartsection/item.php?itemid=188> 10.01.2011
5. Resmi Gazete, 506 Sayılı ‘Sosyal Sigortalar Kanunu’. 17.07.1964.
6. Gözler K. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Bursa: Ekin Kitabevi, 2005: 20-23.
7. Köse HA. Profesyonel sporcuların iş kanunu karşısında durumu.
http://www.sporhukuku.org/index.php?option=com_content&view=article&id=101:profesyonel-sporcularin-kanunu-karisinda-durumu-halpay-koese&catid=39:makaleler&Itemid=85
10.01.2011.
8. Fişek K. Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünyada ve Türkiye’de Spor Yönetimi. İkinci Baskı. Ankara: Bağırhan Yayınları, 1998: 105-110.
9. Tanrıöver Ö. Avrupa Birliği Sürecinde Türk Futbolu. Birinci Baskı. İstanbul: Deloitte Yayın ve Raporları Spor Serisi; 2007: 13-14.
10. Ünsal E. Çağımızda spor ve profesyonel sporcuların sendikalaşması. Radikal Gazetesi. 22.05.2008.
11. Aydın U. Profesyonel sporda sendikalaşma. Radikal Gazetesi, 30.09.2007
12. Alay S. Türkiye’de sporcuların sendikalaşmaları: Sporcu sendikalarının hukuki olarak kurulabilirliği, sporcu sendikalaşmasının sporcu ve sporda doğurabileceği sonuçlar. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2007; 10(1): 1-14.
13. Aydın U. Profesyonel Sporda Sendikalaşma-PFA Örneği ve Türkiye. Birinci Baskı. İstanbul: Türk-İş Yayınları, 2007: 26-32.
14. Resmi Gazete, 2821 Sayılı ‘Sendikalar Kanunu’. 07.05.1983.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 30 Mayıs – Haziran 2012
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

15. Bozkurt H. www.zaman.com.tr/?hn=257722&bl 20.02.2006
16. Uluğ Y. www.evrensel.net/06/01/07/spor.html#1. 07.01.2006.
17. Yücelman A. www.evrensel.net/06/01/07/spor.html#1. 07.01.2006.
18. Çoban T. www.sendika.org/yazi.php?yazino=4282 05.01.2006
19. Resmi Gazete, 818 Sayılı ‘Borçlar Kanunu’. 29.04.1926.